

Realizacja budżetu obywatelskiego w Chorzowie

Raport z monitoringu

Opracowanie:
Grzegorz Wójkowski

Katowice, luty 2015 r.
Stowarzyszenie Aktywności Obywatelskiej Bona Fides

Kontakt do realizatora projektu

Stowarzyszenie Aktywności Obywatelskiej Bona Fides

e-mail: biuro@bonafides.pl

adres: ul. Warszawska 19 (pierwsze piętro), 40-009 Katowice

tel/fax: +48 32 203 12 18

strona internetowa: <http://bonafides.pl/>

Kontakt do autora raportu

e-mail: obal.rskrzypiec@gmail.com

Raport podlega licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – na tych samych warunkach 3.0 Polska <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>

Raport powstał w ramach projektu:

SKONTROLUJ JAK DZIAŁA
BUDŻET OBYWATELSKI
W TWOJEJ GMINIE

Projekt jest współfinansowany
z Funduszy EOG w ramach programu
Obywatele dla Demokracji

Spis treści

Wstęp - **4**

Metodologia - **6**

1. Procedura budżetu obywatelskiego - **7**

2. System informowania o budżecie obywatelskim - **9**

3. Przygotowanie i zgłaszanie projektów - **11**

4. Weryfikacja projektów - **13**

5. Wybór projektów - **15**

6. Realizacja projektów - **17**

7. Ewaluacja budżetu obywatelskiego oraz kompetencje jego realizatorów - **19**

8. Dobre praktyki - **19**

9. Propozycje zmian - **20**

Podsumowanie - **21**

Wstęp

Niniejszy raport stanowi wynik monitoringu przeprowadzonego w okresie od października do grudnia 2014 r. w Urzędzie Miasta w Chorzowie, zrealizowanego przez Stowarzyszenie Aktywności Obywatelskiej Bona Fides z siedzibą w Katowicach. Badanie było prowadzone w ramach projektu „Skontroluj jak działa budżet obywatelski w twojej gminie”, realizowanego ze środków programu Obywatele dla Demokracji pochodzących z Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w ramach funduszy EOG. Projekt rozpoczął się we wrześniu 2014 r. i potrwa do kwietnia 2016 r.

W ramach monitoringu sprawdzana była procedura regulująca funkcjonowanie budżetu obywatelskiego w Chorzowie oraz sposób jej wdrażania. Uwaga podczas monitoringu skupiona była głównie na drugiej edycji budżetu realizowanej w 2014 r., choć w niektórych przypadkach analizie poddano także pierwszą edycję z 2013 r.

W pierwszym rozdziale raportu opisana została procedura regulująca budżet obywatelski w mieście oraz sposób jego opracowywania. Zwrócono tu uwagę na pewne braki i niejasności w udostępnionych zasadach oraz brak włączenia strony społecznej w pracę nad przygotowaniem zasad.

Drugi rozdział poświęcony został systemowi informowania o budżecie obywatelskim. Opisano tu kanały, z jakich korzysta urząd w celu dotarcia z informacją o procesie do mieszkańców miasta. Najwięcej miejsca poświęcono analizie strony internetowej, która jest jednym z głównych elementów promocji budżetu obywatelskiego w Chorzowie.

W trzecim rozdziale przeprowadzona została analiza procedury i jej zastosowania w realnym życiu pod kątem etapu przygotowywania i zgłaszania projektów. Największą uwagę poświęcono tu wsparciu, jakie otrzymywali wnioskodawcy od urzędu, a także wymogom, które musieli spełnić, w celu złożenia wniosku.

Czwarty rozdział dotyczy etapu weryfikacji złożonych projektów. Tutaj także dokonano przeglądu regulaminu stworzonego przez urząd, a także sprawdzono, jak w praktyce był

on realizowany. Zwrócono też uwagę na duże znaczenie komisji weryfikującej wnioski składane przez mieszkańców i na niejasne zasady oceny projektów.

W piątym rozdziale mowa jest o tym, jak wyglądał wybór projektów przeznaczonych do realizacji ze środków budżetu obywatelskiego. Opisano tu w skrócie obowiązującą w mieście procedurę oraz jej zastosowanie w praktyce.

W szóstym rozdziale analizowany jest sposób informowania o realizacji projektów finansowanych z wcześniejszej edycji budżetu obywatelskiego. Zwrócono tu uwagę na brak jakiegokolwiek procedury w tym zakresie oraz brak zakładki na stronie internetowej urzędu przedstawiającej (z)realizowane zadania.

W siódmym rozdziale poruszono temat ewaluacji całego procesu oraz kompetencji urzędników odpowiedzialnych za jego realizację. Z analizy wynika, że urząd jak dotąd w niewielkim stopniu korzysta z wiedzy i doświadczenia mieszkańców przy opracowywaniu kolejnych zasad funkcjonowania budżetu obywatelskiego. Na podstawie przeprowadzonego monitoringu widać także, że konieczne jest wzmocnienie wiedzy osób, które zajmują się organizacją budżetu na terenie miasta.

W ósmym rozdziale zaprezentowano elementy dobrych praktyk zaobserwowanych w Chorzowie, które mogłyby być stosowane także w innych gminach i miastach.

W ostatnim, dziewiątym rozdziale przedstawiono rekomendacje zmian, których wprowadzenie zdaniem autora pomoże usprawnić funkcjonowanie budżetu obywatelskiego na terenie Chorzowa oraz w większym stopniu zaangażować w cały proces mieszkańców.

Raport kończy się krótkim podsumowaniem jego wyników, gdzie jeszcze raz przedstawiono najważniejsze spostrzeżenia dokonane podczas prowadzonego monitoringu.

Metodologia

Monitoring prowadzony był w okresie od października do grudnia 2014 r. Informacje zbierane były przy użyciu następujących technik:

1. Analiza dokumentów (w tym min. zarządzenia prezydenta, Regulamin Budżetu Obywatelskiego 2014).
2. Analiza strony internetowej urzędu miasta (zakładka dedykowana budżetowi obywatelskiemu).
3. Wywiad bezpośredni z pracownikami Referatu komunikacji społecznej.
4. Analiza lokalnych mediów, w tym przede wszystkim: Chorzowianin.pl (<http://www.chorzowianin.pl/>), Nasze Miasto (<http://chorzow.naszemiasto.pl/>) Jaskółka Śląska (<http://www.jaskolkaslaska.eu/>) oraz Dziennik Zachodni.
6. Analiza i selekcja zebranych danych.

Monitoring prowadzony był na podstawie wcześniej opracowanego narzędzia monitoringowego, którego twórcami byli Dariusz Kraszewski, Ryszard Skrzypiec i Grzegorz Wójkowski.

Podczas monitoringu sprawdzano głównie ostatnią edycję budżetu obywatelskiego w Chorzowie, przeprowadzoną w 2014 r. W niektórych momentach analizie poddano także jego pierwszą edycję, która miała miejsce w roku 2013.

1. Procedura budżetu obywatelskiego

Zasady budżetu obywatelskiego w Chorzowie dostępne są na stronie internetowej dedykowanej budżetowi (<http://www.chorzow.eu/czym-jest-budzet-partycypacyjny.html>). W zakładce *Regulamin budżetu obywatelskiego 2014* opublikowana została krótka procedura, składająca się z trzech paragrafów.

Procedura tworzenia budżetu obywatelskiego w Chorzowie zarówno w pierwszej, jak i w drugiej edycji tworzona była przez zespół, którego przewodniczącym był Sekretarz Miasta. W skład zespołu wchodził pracownicy różnych komórek organizacyjnych urzędu, w tym Referatu komunikacji społecznej, który odpowiada za wdrożenie budżetu w mieście, a także m.in. Wydziału Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami czy Inwestycji Komunalnych.

W przygotowanie procedury budżetu obywatelskiego w obu edycjach nie była włączona strona społeczna. W obu przypadkach praca nad zasadami całej procedury przebiegała wewnątrz urzędu. Mieszkańcy i przedstawiciele organizacji pozarządowych nie byli włączeni w prace zespołu, a w dedykowanej zakładce na stronie magistratu nie umieszczano protokołów z jego prac. Regulamin nie był także poddany konsultacjom społecznym na żadnym etapie jego opracowywania, w tym kiedy stworzono już gotowy projekt zarządzenia.

Procedura budżetu obywatelskiego w mieście każdego roku wprowadzana jest zarządzeniem prezydenta. W zasadach edycji budżetu na 2014 r. nie uregulowano kilku ważnych aspektów jego realizacji, w tym m.in. ewaluacji całego procesu i jego promocji.

Procedura reguluje m.in. następujące obszary i zagadnienia:

- kwota przeznaczona na realizację zadań w ramach budżetu obywatelskiego – w ostatniej edycji wyznaczona została na 2.100.000 zł,
- podział wyżej wymienionej kwoty na siedem okręgów (każdy otrzymał po 300.000 zł),
- sposób zgłaszania zadań do budżetu obywatelskiego,
- sposób weryfikacji wniosków,
- zasady wyboru zadań do realizacji.

Co ciekawe, w paragrafie 2 pkt 5 procedury ustalono, że proponowane w ramach budżetu obywatelskiego działania muszą dotyczyć terenów i obiektów należących do miasta (wskazane zadania nie mogą dotyczyć m.in. własności indywidualnej czy spółdzielni mieszkaniowych). Rzecznik Prasowy Urzędu Miasta Chorzów Krzysztof Karaś podczas wywiadu mówił zaś, że projekty mogły dotyczyć terenów należących do spółdzielni mieszkaniowych czy wspólnot. Podkreślał także, że w takim przypadku nie

wymagana była uprzednia zgoda tych podmiotów na prowadzenie ewentualnej inwestycji, bo w przypadku, gdyby jakieś zadanie miało zostać wybrane przez mieszkańców, urząd brał na siebie rozmowy z zarządami określonej spółdzielni czy wspólnoty.

Podobne wątpliwości dotyczą konieczności identyfikacji miejsca, w którym ma być realizowane zadanie. We wniosku, na którym należało składać propozycje zadań do budżetu obywatelskiego, w pkt 2 wnioskodawca musiał wskazać miejsce, adres realizacji zadania umożliwiające identyfikację projektu w terenie. Krzysztof Karaś podczas rozmowy powiedział, że zdarzały się wnioski, które bardzo ogólnie wskazywały miejsce realizacji proponowanego zadania i przechodziły one weryfikację formalną. Jeden z takich wniosków został nawet przez mieszkańców wybrany. W Chorzowie Batorym wygrała bowiem następująca propozycja: *Budowa miejsc do parkowania w okolicy ul. Długiej, Jubileuszowej, Ractawickiej, Gagarina, Granicznej, Kaliny, Kochłowskiej*. Jak widać wnioskodawca nie wskazał tu dokładnej lokalizacji wyżej wymienionych miejsc parkingowych, ani ich ilości. Po wybraniu projektu przez mieszkańców, po stronie urzędu było więc ustalenie, w jakich dokładnych lokalizacjach mają być stworzone miejsca parkingowe oraz ich ilość.

Działanie urzędu, dopuszczające tak ogólne wskazanie miejsca realizacji zadania, należy ocenić pozytywnie, tym bardziej, że samym mieszkańcom ten stopień ogólności jak widać nie przeszkadzał i wniosek został wybrany do realizacji. Trzeba jednak podkreślić, że urzędnicy, trzymając się własnego regulaminu, powinni ten wniosek odrzucić ze względów formalnych. Żeby więc w przyszłości sytuacja była jasna, należy zmienić formularz wniosku w ten sposób, żeby mieszkańcy mieli jasność, jaki stopień ogólności jest akceptowalny przez urzędników, a jaki nie.

2. System informowania o budżecie obywatelskim

Za procedurę budżetu obywatelskiego w Chorzowie, w tym za jego promocję, odpowiada Referat komunikacji społecznej urzędu miejskiego. Polityka informowania o całym procesie nie była nigdzie uregulowana. Przebiegała, jak podkreślają urzędnicy, według przez lata sprawdzonych schematów.

Promocja budżetu obywatelskiego odbywała się wieloma zróżnicowanymi kanałami. Żeby dotrzeć do mieszkańców z informacją o tym narzędziu urząd prowadził m.in. następujące działania: prowadzenie dedykowanej strony internetowej, publikacja komercyjnych reklam w prasie lokalnej, umieszczanie informacji na portalu facebook, wysyłanie SMS-ów do mieszkańców, wieszanie plakatów w różnych punktach miasta (m.in. w sklepach, kościołach, słupach ogłoszeniowych), reklama w radiu, wysyłanie informacji prasowych czy organizacja konferencji prasowych.

Jak podkreślał w rozmowie rzecznik prasowy urzędu, głównym motywem całej kampanii promocyjnej (zarówno w 2013, jak i w 2014 r.) był tort, który oznaczał cały budżet miasta, i odkrojony fragment, który symbolizował część, o której przeznaczeniu mogą zdecydować sami mieszkańcy w ramach procedury budżetu obywatelskiego. Symbol odkrojonego kawałka tortu znajdował się na wszystkich materiałach promujących budżet obywatelski. Skorzystano z niego nawet podczas konferencji prasowej informującej o wynikach głosowania, na której prezydent miasta także kroił kawałek tortu. Co do samej konferencji prasowej, warto jeszcze zwrócić uwagę, że była zorganizowana w miejscu inwestycji, która została zrealizowana w ubiegłym roku właśnie ze środków budżetu obywatelskiego.

W ramach akcji promocyjnej urząd stworzył specjalną stronę internetową, dedykowaną budżetowi obywatelskiemu w mieście (<http://www.chorzow.eu/czym-jest-budzet-partycypacyjny.html>). Na portal można wejść z głównej witryny magistratu. Sama strona jest raczej uboga w treści i znajdują się na niej tylko najważniejsze informacje dotyczące całego procesu. Na stronie głównej w kilku zdaniach wyjaśniono, czym jest budżet obywatelski. W zakładce *Harmonogram działań* przedstawiono kalendarz budżetu

obywatelskiego w 2014 r. W zakładce *Wyniki głosowania* znajduje się siedem plików pdf., w których przedstawione zostały ostateczne wyniki głosowania na wszystkie zgłaszane projekty w danym okręgu. Na żółto zaznaczono po jednym projekcie w każdej z dzielnic, który został wybrany do realizacji. W zakładce *Regulamin budżetu obywatelskiego* opublikowano procedurę budżetu na 2014 r. W kolejnej zakładce, *Archiwum*, opublikowano informacje dotyczące pierwszej edycji budżetu obywatelskiego z 2013 r. Umieszczono tu informacje, jakie projekty zwyciężyły w głosowaniu mieszkańców w 2013 r. oraz wyniki głosowania. Na stronie znajduje się także zakładka *Głosowanie – Ankieta elektroniczna*, gdzie można było oddać głos podczas etapu głosowania na projekty. Obecnie jest ona nieaktywna.

Na portalu brakuje wielu przydatnych informacji dotyczących budżetu obywatelskiego w mieście. Nie ma tu przykładowo miejsca na śledzenie kolejnych etapów inwestycji wybranych przez mieszkańców i ich finalnego efektu. Nie ma tu także formularza wniosku, służącego do składania propozycji zadań, czy zakładki, gdzie można by prześledzić wszystkie projekty zaproponowane przez mieszkańców. Co najważniejsze w żadnym miejscu portalu nie podano kontaktu do urzędników zajmujących się realizacją budżetu obywatelskiego. Nie napisano także ani słowa o tym, jakiej urz?d udziela pomocy osobom przygotowuj?cym wnioski i ewentualnych danych kontaktowych do urzędników, którzy mog? wesprzeć wnioskodawców w ich pracy.

Trudno oszacować, jakie środki urz?d miasta przeznaczył na promocję, ponieważ większość działań wykonywana była przez pracowników Referatu komunikacji społecznej w ramach ich codziennych obowiązków. Także reklamy w mediach, jakie zamieszczał urz?d, były płacone w ramach umowy ryczałtowej podpisanej na cały rok. Jedynym kosztem, jaki magistrat poniósł bezpośrednio, było zlecenie przygotowania projektu plakatu, które wyniosło ponad 3 tysiące zł.

3. Przygotowanie i zgłaszanie projektów

W regulaminie budżetu obywatelskiego na rok 2014, wydanym zarządzeniem Prezydenta Miasta, etapowi przygotowania i zgłaszania projektów poświęcono siedem punktów paragrafu drugiego. W pkt 2 napisano, że złożenie propozycji zadania będzie polegało na poprawnym wypełnieniu wniosku do budżetu obywatelskiego. Wzór wniosku określony został w załączniku nr 1 do regulaminu. Pkt 3 i 4 dotyczą tego, co ma się znaleźć we wniosku. Prezydent określił, że wnioskodawca musi podać nazwę zadania, miejsce jego realizacji, powód, dla którego to działanie powinno być zrealizowane, a także swoje dane, tj. imię i nazwisko, adres, nr telefonu lub e-mail oraz wiek.

Piąty punkt zasad stanowi, że proponowane działanie musi dotyczyć terenów i obiektów należących do miasta. Podkreślono tu, że wskazane zadania nie mogą dotyczyć m.in. własności indywidualnej czy spółdzielni mieszkaniowych. W szóstym pkt napisano, że propozycje zadań mogą zgłaszać osoby mieszkające w Chorzowie, które ukończyły 16 lat.

Siódmy i ósmy punkt mówią o tym, skąd można pobrać wniosek oraz gdzie należy go dostarczyć i w jakim terminie. Regulamin stanowi, że formularz wniosku można wydrukować ze strony internetowej urzędu, a także otrzymać w formie papierowej w siedzibie magistratu lub w punktach wymienionych w załączniku nr 2 do regulaminu. Wypełnione wnioski należy zaś wrzucić do jednej z urn, których lokalizację określa załącznik nr 2 (siedziba urzędu miasta i kilka szkół w różnych dzielnicach) lub przestać mailem na adres budzetobywatelski@chorzow.eu w terminie od 17 marca do 13 kwietnia 2013 r.

Warto dodać, że choć załącznik regulaminu wspominał tylko o siedzibie urzędu i o szkołach, urzędnicy podczas wywiadu podkreślali, że w praktyce punkty z urnami były usytuowane w także w innych miejscach, w których znajdują się duże skupiska mieszkańców, takich jak np. domy kultury, biblioteki, ale także sklepy czy kościoły. Należy ocenić pozytywnie takie działanie, gdyż dzięki temu urząd mógł dotrzeć z informacją do osób, do których normalnie ciężko byłoby trafić. Podkreślenia jednak

wymaga, że wszystkie te punkty powinny się znaleźć wcześniej w załączniku do regulaminu i na plakatach informujących o całej akcji, bo w przeciwnym razie działania urzędu są niezgodne z wcześniej przyjętą procedurą, a ponadto powodują chaos informacyjny.

Choć regulamin ani słowem o tym nie wspomina, podczas etapu przygotowywania wniosków urząd organizował także otwarte spotkania z mieszkańcami. W sumie odbyło się siedem debat, po jednej w każdym okręgu. Były one organizowane i prowadzone przez urząd, mieszkańcy mieli jednak na nich możliwość zadawać pytania i dzielić się swoimi uwagami. Choć głównym tematem dyskusji był budżet obywatelski, to należy dodać, że magistrat wykorzystał je także do promowania innych swoich działań, w tym przede wszystkim akcji społecznej dotyczącej sprzątnięcia odchodów po psach. Uczestnicy spotkań otrzymywali formularze wniosków do budżetu, które jednocześnie służyły jako ulotki, gdyż z tylnej części zawierały skrócony opis procedury. Według informacji uzyskanej od urzędników, frekwencja na spotkaniach wynosiła mniej więcej ok 60-70 osób, co znacznie przewyższa liczbę osób, które tradycyjnie biorą udział w tego typu wydarzeniach.

Podczas etapu przygotowywania i zgłaszania wniosków, wsparcie jakie mogli otrzymać mieszkańcy ze strony urzędu było niewielkie. Poza organizacją spotkań dzielnicowych, ograniczało się właściwie jedynie do wsparcia wnioskodawców, którzy zadzwonili bądź wysłali do magistratu e-mail z pytaniem. Należy jednak podkreślić, że o możliwości uzyskania takiego wsparcia można się było dowiedzieć jedynie z informacji zawartej w tytule wniosku, bo już np. na plakatach czy na stronie internetowej nie ma na ten temat żadnej wzmianki.

Jeśli chodzi o stronę internetową, to trzeba dodać, że jej zawartość jest skromna i brakuje na niej wielu informacji, które mogłyby wspomóc mieszkańców na etapie przygotowywania wniosków. Poza brakiem danych kontaktowych do urzędników zajmujących się budżetem obywatelskim, nie ma tu także np. zakładki z najczęściej zadawanymi pytaniami i odpowiedziami na nie (tzw. FAQ) czy przykładowego cennika. Choć chorzowianie we wnioskach nie musieli wpisywać budżetów, to jednak stworzenie

cennika, który pokazywałby, jaki jest przybliżony koszt różnych inwestycji, ułatwiłby im pracę nad wypełnianiem wniosku, bo przykładowo wiedzieliby, czy inwestycja, jaką proponują, w ogóle mieści się w limicie 300.000 zł przewidzianych na jedną dzielnicę.

Warto na zakończenie zwrócić uwagę na kilka dobrych praktyk stosowanych w Chorzowie. Jedną z nich jest krótki, nieskomplikowany, jednostronicowy wniosek, a drugą dostępność formularzy oraz urn, do których można wrzucić wypełniony wniosek, w miejscach powszechnie uczęszczanych przez mieszkańców. Oba te czynniki z całą pewnością przyczyniły się wzrostu liczby osób, które zdecydowały się na przedstawienie swojej propozycji zadania.

4. Weryfikacja projektów

W zasadach funkcjonowania budżetu obywatelskiego analizie propozycji zadań zgłoszonych do budżetu poświęcono niewiele miejsca. W paragrafie 2 pkt 9 regulaminu napisano, że złożone wnioski zostaną ocenione pod względem formalno-prawnym, limitu środków (koszt nie może przekroczyć 300 tys. zł), możliwości technicznych, zgodności z MPZP i praktycznej możliwości realizacji zadania przez komisję powołaną przez Prezydenta Miasta. Paragraf 10 dodaje, że komisja do 4 maja 2014 r. opracuje dla każdego okręgu listę zadań zaproponowanych przez mieszkańców.

Procedura weryfikacji projektów jest jak widać bardzo ogólna i pozostawia wiele wątpliwości i niedopowiedzeń. W pkt 9 jest np. mowa o komisji powołanej przez prezydenta, nie ma jednak ani słowa o tym, kto wejdzie w jej skład (niekoniecznie powinna być tu mowa o określonych nazwiskach, ale bardziej o środowiskach i jednostkach organizacyjnych urzędu, jakie powinny reprezentować te osoby).

Zasady nie określają także innych ważnych kwestii, jak np. sposób postępowania

z wnioskami niepełnymi, możliwość odwoływania się od decyzji komisji czy sposób informowania wnioskodawców o powodach odrzucenia wniosku.

W praktyce komisja, o której mowa, powołana została zarządzeniem prezydenta (Nr OR.75.2014) z dnia 17 kwietnia 2014 r. W jej skład weszli przedstawiciele kilku komórek organizacyjnych urzędu, posiadający wiedzę niezbędną do merytorycznej oceny i wyceny wniosku, ale także dwoje przedstawicieli organizacji pozarządowych i jeden mieszkaniec nigdzie niezrzeszony. Reprezentantów trzeciego sektora wskazało do komisji chorzowskiego Centrum Organizacji Pozarządowych. Osobą reprezentującą w komisji mieszkańców został senior uczęszczający na zajęcia parkowego centrum wolontariatu.

Prace komisji były bardzo intensywne. Jej członkowie spotykali się codziennie przez dwa tygodnie po kilka godzin w godzinach pracy urzędu (stąd wybór do komisji emeryta, który miał wystarczającą ilość czasu). Urzędowi zależało na tym, żeby w jej pracach brała też udział strona społeczna, żeby nie być narażonym na stronniczość. A w związku z dużą łatwością składania wniosków, o czym była mowa w poprzednim rozdziale, a także bardzo ogólnymi zasadami regulującymi etap weryfikacji wniosków, rola komisji była duża.

Częste bowiem było np. powtarzanie się pomysłów składanych przez mieszkańców. W takim przypadku odkładano wszystkie powtarzające się wnioski na jedną kupkę i do głosowania dopuszczano jedną propozycję. Trudniejszą sytuacją było, gdy np. jedna osoba proponowała we wniosku plac do ćwiczeń plenerowych, a inna siłownię pod chmurką. Członkowie komisji musieli podjąć decyzję, czy te dwie propozycje dotyczą tak naprawdę tego samego, czy może jednak nie. Jeśli zadecydowano, że to jest to samo, to trzeba także było wybrać jedną nazwę zadania, która znalazła się na kartach do głosowania.

Ostatecznie komisja zakończyła pracę kilka dni po terminie terminie i kolejny etap procedury, czyli głosowanie mieszkańców, ruszył 8 maja (pierwotnie planowano 5 maja). Efektem pracy komisji było stworzenie listy projektów zakwalifikowanych

do głosowania, z podziałem na siedem okręgów. W sumie weryfikację pozytywnie przeszło 81 wniosków z terenu całego miasta. Największy wybór podczas głosowania mieli mieszkańcy okręgu Chorzów Batory, gdzie na liście przygotowanej przez komisję znalazło się 20 zadań. W kolejnych okręgach liczba propozycji do wyboru wyglądała następująco: Chorzów II – 17, Centrum – 14, Cwajka - 10, Klimzowiec - 9, Maciejkowice - 6, Chorzów Stary - 5.

Zestawienie wniosków, na które można było głosować, zostało opublikowane na stronie internetowej urzędu miasta. Magistrat nie zamieścił na swoim portalu informacji dotyczącej wniosków odrzuconych na etapie weryfikacji. Wnioskodawcy, których projekty nie przeszły pozytywnie tej procedury, nie mieli także możliwości zapoznać się z uzasadnieniami niezakoceptowania ich propozycji.

Warto tu także zwrócić uwagę, że lista projektów poddanych pod głosowanie składała się jedynie z samych nazw, do których nie dodano żadnych innych informacji mogących pomóc głosującym w wyborze takiej a nie innej propozycji. Przykładowo w okręgu Chorzów Batory na liście sporządzonej przez komisję ds. opracowania propozycji zadań znalazła się budowa siłowni plenerowej w Chorzowie Batorym. Szkoda, że osoby potencjalnie zainteresowane tym projektem nie miały możliwości poznać całego wniosku (wraz z lokalizacją i uzasadnieniem), co na pewno pomogłoby im w podjęciu ostatecznej decyzji.

5. Wybór projektów

W regulaminie funkcjonowania budżetu obywatelskiego na rok 2014 zasadom wyboru projektów poświęcono sporo miejsca, choć nie ustrzeżono się niejasności. W pkt 11 napisano, że listy projektów zostaną umieszczone na specjalnej ankiecie, która była zarazem kartą do głosowania. Pkt 12 stanowi, że głosowanie odbywać się będzie poprzez poprawne wypełnienie ankiety (postawienie maksymalnie 5 znaków X na kratkach obok zadania, które mieszkaniec chce by było zrealizowane w jego okręgu). Podkreślono tu,

że głosować można wyłącznie na zadania przypisane do okręgu, w którym się mieszka.

Pkt 13 dotyczy danych, jakie na karcie jest zobowiązany podać głosujący. Były to: imię i nazwisko, adres, nr telefonu lub e-mail oraz wiek. Warto zwrócić uwagę, że nie podano tu żadnych wymogów dotyczących wieku osób głosujących. Na etapie zgłaszania wniosków regulamin wyraźnie mówił, że do złożenia propozycji zadania trzeba mieć ukończone 16 lat. W tym przypadku urząd, żądając podania wieku, także pewnie stosował tę zasadę, nie jest to jednak w procedurze uregulowane.

W pkt 14 i 15 mowa jest o tym, gdzie można pobrać wnioski do głosowania oraz w jaki sposób można oddać swój głos. Regulamin przewiduje możliwość wypełnienia elektronicznego formularza na stronie www.bo.chorzow.eu. W przypadku papierowych formularzy ankiet, można je pobrać ze strony internetowej miasta www.chorzow.eu lub otrzymać w urzędzie miasta przy ulicy Rynek 1 (parter) oraz w punktach wymienionych w załączniku nr 2. Wypełnione ankiety należy zaś wrzucić do jednej z urn, których lokalizację określa załącznik nr 2 regulaminu lub przestać mailem na adres budzetobywatelski@chorzow.eu w terminie do 22 maja 2014 r.

Choć według regulaminu miejsca ustawienia urn, do których można było wrzucać formularze wniosków do budżetu obywatelskiego, pokrywały się z miejscami, w których odbywało się głosowanie, to w rzeczywistości tak nie było. Na etapie składania wniosków urny ustawione zostały bowiem w miejscach nie wymienionych w zasadach, w których pojawiają się duże grupy osób (w tym min. w kilku sklepach czy kościołach). Podczas głosowania na propozycje mieszkańców urząd miasta nie mógł skorzystać z tych samych lokalizacji. Niedługo bowiem po zakończeniu głosowania nad zadaniami zgłoszonymi do budżetu obywatelskiego odbyły się wybory do Parlamentu Europejskiego i urny używane do głosowania musiały zostać w miejscach, gdzie odbywały się wybory do parlamentu. Stąd osoby, które wzięły udział w głosowaniu tradycyjnym, nie korzystając z aplikacji internetowej, musiały udać się do zwyczajowych komisji obwodowych, a więc do szkół.

Poza głosowaniem tradycyjnym, o którym mowa powyżej, mieszkańcy mogli wybrać projekty, które popierali, także za pośrednictwem Internetu. Służyła do tego specjalna

aplikacja dostępna na stronie <http://www.bo.chorzow.eu/>. Tak jak mówił regulamin, osoby uczestniczące w wyborze zadań do budżetu obywatelskiego, zarówno te, które robiły to w sposób tradycyjny, jak i te, które korzystały z Internetu, musiały podać na karcie do głosowania następujące dane osobowe: imię i nazwisko, adres, nr telefonu lub e-mail oraz wiek. W samym głosowaniu także nie było odstępstw od zasad. Odbywało się ono w ten sposób, że osoba zamieszkująca określony okręg otrzymywała do wypełnienia kartę, na której były wypisane wszystkie projekty z tego okręgu, które pozytywnie przeszły weryfikację formalną. Każdy mieszkaniec mógł poprzeć maksymalnie pięć projektów.

Rzecznik Prasowy Urzędu Miasta Chorzów podczas wywiadu podkreślał, że podczas głosowania wiele osób mocno zaangażowało się w agitację na rzecz swoich projektów. W Chorzowie funkcjonuje jedna jednostka pomocnicza miasta. Jej przedstawiciele także zachęcali mieszkańców swojego okręgu do uczestnictwa w głosowaniu.

Ostatecznie w głosowaniu nad propozycjami wniosków wzięło udział 4.531 mieszkańców z około 90.000 uprawnionych (ok. 5%). Łącznie oddano 21.395 głosów (każdy mógł oddać głos na maksymalnie pięć projektów). Chorzowianie wybrali do realizacji 7 wniosków (po jednym w każdym okręgu). Jak widać, frekwencja podczas głosowania była niska, chociaż zdecydowanie poprawiła się w stosunku do pierwszej edycji, kiedy w głosowaniu wzięły udział jedynie 2.823 osoby.

6. Realizacja projektów

Regulamin budżetu obywatelskiego kończy się informacją zawartą w paragrafie 3 pkt 1, że ogłoszenie wybranych przez mieszkańców zadań w ramach Budżetu Obywatelskiego Chorzowa nastąpi nie później niż 6 czerwca 2014 r. Pkt 2 dodaje, że o formie, czasie i miejscu ogłoszenia wyników głosowania mieszkańcy poinformowani zostaną na stronie internetowej www.chorzow.eu i za pośrednictwem lokalnych mediów. W procedurze nie

ma ani słowa o tym, jak wnioskodawcy czy inni mieszkańcy mają być informowani o tym, że urząd rozpoczyna realizację jakiegoś zadania, oddaje go do użytku itp.

W praktyce, według słów rzecznika prasowego Krzysztofa Karasia, po wybraniu zadań do realizacji urząd miasta bierze sprawy w swoje ręce i nie kontaktuje się z wnioskodawcami ani w celu informowania o poszczególnych etapach projektu, ani w celu konsultowania założeń projektów. Wydaje się, że szczególnie w Chorzowie warto by było, żeby urząd takie działania podejmował, gdyż jednostronicowy formularz nie pozwala na zbyt obszerne rozpisywanie się na temat wizji określonej inwestycji. Bez zapewnienia kontaktu wnioskodawców z realizatorami projektu istnieje duże niebezpieczeństwo, że ich ostateczny rezultat nie będzie odpowiadał temu, co przyświecało twórcom podczas składania propozycji.

Podczas rozmowy urzędnicy podkreślali, że wszystkie inwestycje wybrane przez mieszkańców w pierwszej edycji budżetu, przeprowadzonej w 2013 r., zostały już zrealizowane. W jednym przypadku, dotyczącym modernizacji Al. Wycieczkowej prowadzącej do Parku Śląskiego, przy przystąpieniu do inwestycji okazało się, że te zadanie w ogóle nie powinno przejść pozytywnie oceny formalnej, bo zaledwie 1/3 alei należała do miasta, a reszta do Parku Śląskiego. Stąd w pierwszym roku udało się zakończyć jedynie pierwszą część inwestycji. Następnie miasto porozumiało się z władzami parku, które wydzierżawiły ten teren za symboliczną złotówkę i w 2014 r. można było dokończyć modernizację całej alei.

Urzędnicy podczas wywiadu powiedzieli, że przy wszystkich projektach zrealizowanych w ramach budżetu obywatelskiego są postawione tabliczki, które o tym informują.

Na stronie internetowej urzędu dotyczącej budżetu obywatelskiego (<http://www.chorzow.eu/czym-jest-budzet-partycypacyjny.html>) jest zakładka dotycząca pierwszej edycji, ale można na niej znaleźć jedynie informacje, jakie projekty zostały wybrane przez mieszkańców. Na stronie nie ma możliwości śledzenia poszczególnych etapów realizacji inwestycji oraz ich finalnego efektu.

7. Ewaluacja budżetu obywatelskiego oraz kompetencje jego realizatorów

Urząd po pierwszej edycji wprowadził do zasad funkcjonowania budżetu kilka zmian, w tym zwiększył licznę okręgów z czterech do siedmiu. Zmiany te wprowadzane były na podstawie doświadczenia urzędników organizujących cały proces, a także różnych sygnałów dochodzących do magistratu z zewnątrz (m.in. wnioski spływające od mieszkańców i radnych dzielnicowych).

Po zakończeniu obu edycji budżetu urząd nie przeprowadził jednak żadnej formalnej ewaluacji jego przebiegu. Nie zorganizował także spotkań z wnioskodawcami czy przedstawicielami lokalnych organizacji pozarządowych, które służyłyby poprawieniu procedury, czy innych działań, które zachęcałyby mieszkańców do dzielenia się swoimi opiniami i spostrzeżeniami. Jeśli ktoś był zdeterminowany i miał wiedzę, jak dotrzeć ze swoimi uwagami do magistratu, to jego głos mógł trafić do urzędników i być wzięty pod uwagę. Zwykły mieszkaniec Chorzowa nie miał jednak takiej możliwości.

Za organizację budżetu obywatelskiego w mieście odpowiedzialny jest Referat komunikacji społecznej. Jak powiedział podczas wywiadu jego kierownik, urzędnicy chorzowskiego magistratu nie brali udziału w żadnych szkoleniach czy konferencjach na ten temat. Swoją wiedzę w tym zakresie czerpią głównie z Internetu i przeglądania regulaminów budżetów w innych miastach kraju oraz z kontaktów z pracownikami innych urzędów.

8. Dobre praktyki

1. Umieszczanie materiałów informacyjnych oraz urn, do których można było wrzucać propozycje projektów, w miejscach uczęszczanych przez mieszkańców, jak sklepy czy kościoły. Dzięki temu urząd mógł dotrzeć z informacją do wielu osób, do których w innym przypadku ciężko byłoby trafić.

2. Nieskomplikowany sposób składania propozycji zadań do budżetu obywatelskiego. Cały wniosek mieścić się na jednej stronie, a mieszkańcy nie mieli obowiązku tworzyć kalkulacji budżetu.

3. Dopuszczanie do głosowania wniosków, które bardzo ogólnie wskazywały miejsce realizacji proponowanego zadania. Przykładem może tu być zwycięski projekt z Chorzowa Batorego: *Budowa miejsc do parkowania w okolicy ul. Długiej, Jubileuszowej, Ractawickiej, Gagarina, Granicznej, Kaliny, Kochłowskiej.*

9. Propozycje zmian

Poniżej przedstawionych zostało kilka propozycji, które pomogą usprawnić funkcjonowanie budżetu obywatelskiego na terenie Chorzowa oraz w większym stopniu zaangażować w cały proces mieszkańców.

1. Uszczegółowienie procedury funkcjonowania budżetu obywatelskiego w mieście. Zasady, które funkcjonowały w poprzedniej edycji, były bowiem zbyt ogólne, co powodowało, że mogły być różnie interpretowane przez urzędników odpowiedzialnych za wdrażanie w życie całej procedury, a także niejasne dla mieszkańców.

2. Stworzenie zespołu ds. budżetu obywatelskiego, w którego skład, poza urzędnikami, wchodzić będą przedstawiciele rady miasta, organizacji pozarządowych oraz wnioskodawców z wcześniejszych edycji. Do kompetencji zespołu powinno głównie należeć stworzenie regulaminu budżetu obywatelskiego, nadzorowanie prawidłowości jego przebiegu oraz jego ewaluacja.

3. Stworzenie i opublikowanie na stronie internetowej przykładowego cennika, który ułatwi mieszkańcom szacowanie budżetów na etapie przygotowywania wniosków.

4. Stworzenie na stronie internetowej zakładki, w której znajdą się najczęściej zadawane pytania dotyczące budżetu obywatelskiego wraz z odpowiedziami.

5. Wpisanie do regulaminu możliwości realizacji zadań z budżetu obywatelskiego także

na terenach należących do spółdzielni mieszkaniowych czy wspólnot, jeśli ich zarządy wyrażą na to zgodę i zobowiążą się do utrzymywania inwestycji, które zostaną w ten sposób zrealizowane.

6. Organizacja otwartych spotkań dla mieszkańców po wyborze projektów do głosowania oraz umożliwienie wnioskodawcom prezentacji swoich wniosków.

7. Wydłużenie całej procedury budżetu obywatelskiego, dzięki czemu będzie możliwe m.in. organizowanie spotkań z mieszkańcami przed etapem głosowania.

8. Stworzenie na stronie internetowej poświęconej budżetowi obywatelskiemu zakładki, w której przedstawiane będą poszczególne etapy realizacji zadań finansowanych z tych środków oraz ich finalny efekt.

9. Umożliwienie urzędnikom odpowiedzialnym za organizację całego procesu uczestnictwa w konferencjach i szkoleniach dotyczących budżetu obywatelskiego.

10. Warto rozważyć konieczność zebrania przez wnioskodawców określonej liczby podpisów poparcia przy składaniu propozycji zadania do budżetu obywatelskiego. To stworzyłoby konieczność kontaktu wnioskodawców z innymi przedstawicielami społeczności lokalnej i dyskusji na temat składanego wniosku.

Podsumowanie

Choć Urząd Miasta Chorzów zorganizował już dwie edycje budżetu obywatelskiego, a frekwencja podczas głosowania w 2014 r. znacząco wzrosła w porównaniu z tą z 2013 r., to jednak widać, że urzędnicy muszą przeprowadzić liczne zmiany, żeby realizowany przez nich budżet stał się narzędziem rzeczywistego aktywizowania mieszkańców.

Duże wątpliwości wiążą się już z samą procedurą, która jest bardzo ogólna i nie reguluje wielu ważnych kwestii. To na pewno komplikuje życie osobom przygotowującym wnioski, ale także urzędnikom, którzy w wielu sytuacjach muszą sami podejmować decyzje bądź czasem wręcz postępować wbrew zasadom, żeby wyjść na przeciw mieszkańców.

Drugim dużym problemem budżetu obywatelskiego w Chorzowie jest niewielki udział w całym procesie mieszkańców. Urząd miasta organizuje otwarte spotkania w okręgach na etapie przygotowywania wniosków. To z całą pewnością jednak nie jest wystarczające. Budżet obywatelski jest z założenia procesem aktywizującym społeczność lokalną. W Chorzowie mieszkańcy nie są jednak zapraszani ani do opracowywania procedury, ani jej ewaluowania. Również przed etapem głosowania magistrat nie organizuje żadnych otwartych spotkań, które pozwoliłyby mieszkańcom wyrobić sobie zdanie na temat zgłoszonych propozycji.

Do sukcesu tegorocznej edycji budżetu niezbędne jest więc poprawienie jego regulaminu. Ważne, żeby zaprosić do tego mieszkańców miasta, w tym przede wszystkim wnioskodawców projektów w poprzednich edycjach, przedstawicieli organizacji pozarządowych i radnych. Trzeba to zrobić jak najszybciej, bo najprawdopodobniej już za kilka tygodni ruszy w mieście cała procedura budżetu obywatelskiego i będzie już za późno na jakiegokolwiek zmiany.